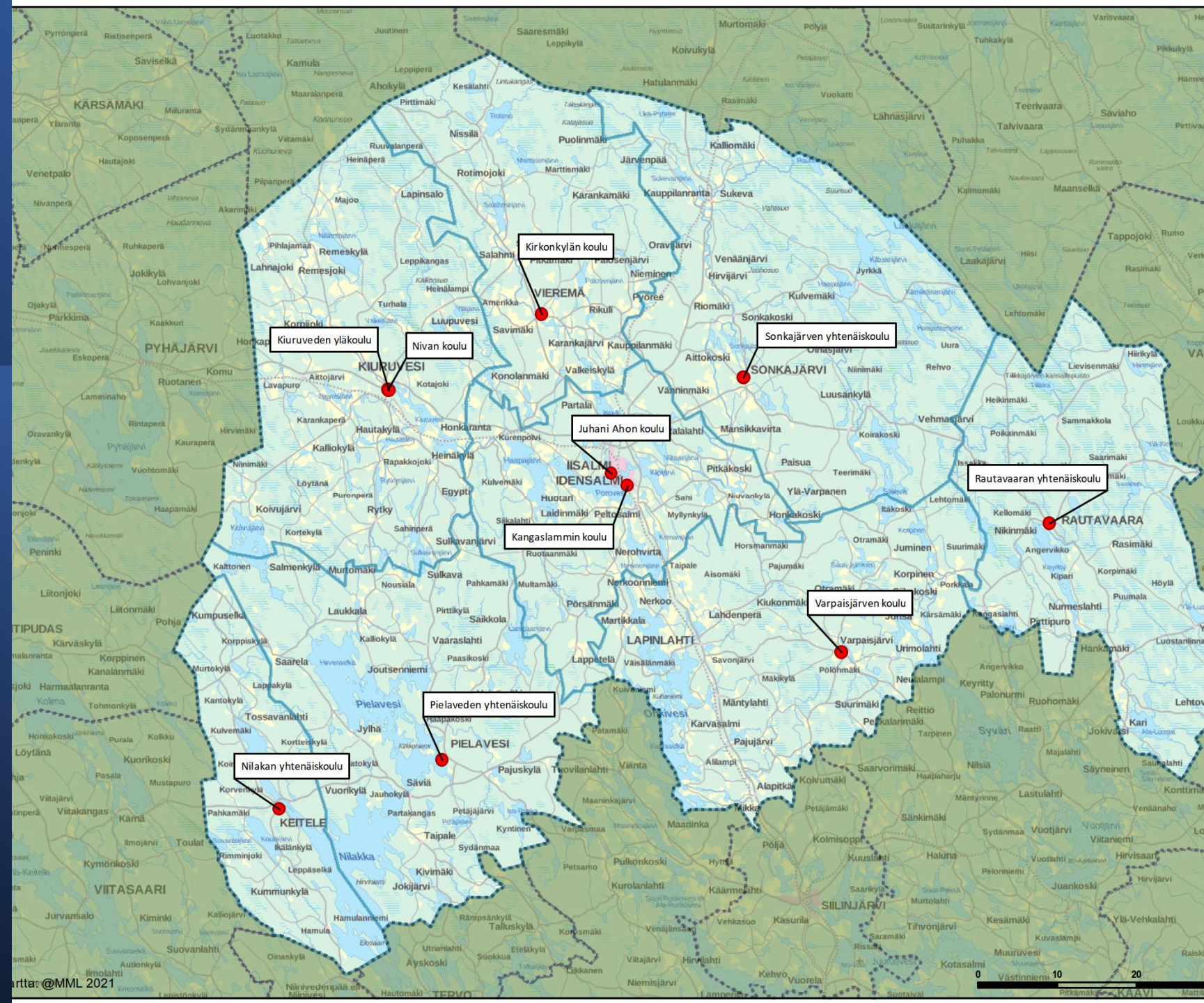

Koululaisten turvallisen ja viisaan liikkumisen edistäminen Ylä- Savon kunnissa

Tavoitteet, tilaajat ja toteutusaika

Tavoitteet

- Nuorten osallistaminen liikenneturvallisuuden ja vastuullisen liikkumisen edistämistyöhön
- Nuorten moottoriajoneuvojen kuljettajien ja matkustajien turvallisuuden parantaminen sekä yleisemmin liikenneturvallisuuden parantaminen koulujen lähiympäristössä.
- Pysyvä muutos kohderyhmien asenteisiin ja liikkumistottumuksiin

Kehitystyössä huomioidaan myös moottoriajoneuvoliikenteen vähentymisen vaikutus turvallisuuden parantumiseen. Siksi välillisenä tavoitteena on kävelyn ja pyöräilyn osuuden kasvattaminen koulumatkaliikenteessä ja nuorten moottoriajoneuvoliikenteen vähentäminen.

Hankkeen toteutusaika 2.2021-12.2021.

Tilaajat

- Iisalmen kaupunki (koordinaattori)
  - Kiuruveden kaupunki
  - Keiteleen kunta
  - Lapinlahden kunta
  - Pielaveden kunta
  - Rautavaaran kunta
  - Sonkajärven kunta
  - Vieremän kunta
- Hankkeelle on saatu liikenne- ja viestintävirasto Traficomin Tieliikenteen turvallisuuden valtionavustusta.
  - Konsultti Sitowise Oy
  - Yhteistyökumppanit Fiksusti kouluun ohjelma, Liikenneturva, Pohjois-Savon ELY-keskus, KESTO-hanke ja Pieniä ilmastotekoja -hanke

Ohjausryhmä

- Jyrki Könttä, Iisalmen kaupunki, puheenjohtaja
- Lassi Väänänen, Iisalmen kaupunki
- Kirsi-Tiina Ikonen, Iisalmen kaupunki
- Kirsi Savolainen, Iisalmen kaupunki, KESTO-hanke
- Anne Kärkkäinen, Iisalmen kaupunki, Pieniä ilmastotekoja -hanke
- Ville Kamaja, Kiuruveden kaupunki
- Matti Heikinmaa, Kiuruveden kaupunki
- Juha Nousiainen, Kiuruveden kaupunki
- Teemu Kaitala, Keiteleen kunta
- Ville Ahonen, Keiteleen kunta
- Kimmo Karoluoto, Lapinlahden kunta, 9.2021 asti
- Rainer Leskinen, Lapinlahden kunta
- Mika Aikkila, Pielaveden kunta
- Jani Alakangas, Pielaveden kunta
- Petri Ahonen, Rautavaara kunta, 5.2021 asti
- Joonas Kokkonen, Rautavaaran kunta 9.2021 alkaen
- Kauko Korolainen, Sonkajärven kunta
- Aleksi Kortelainen, Sonkajärven kunta
- Jari Sihvonen, Sonkajärven kunta
- Mikko Kajanus, Vieremän kunta
- Eeva-Riitta Mustonen, Vieremän kunta
- Mika Suomalainen, Vieremän kunta
- Inkeri Parkkari, Traficom
- Kyllikki Komulainen, Pohjois-Savon ELY-keskus
- Salla Airaksinen, Pohjois-Savon ELY-keskus
- Juha Korhonen, Pohjois-Savon ELY-keskus
- Tuula Taskinen, Liikenneturva
- Erkkä Savolainen, Liikenneturva
- Sanna Ojajärvi, Fiksusti kouluun -ohjelma
- Joonas Niemi, Fiksusti kouluun -ohjelma

Konsulttina työssä toimi Sitowise Oy. Konsultin projektipäällikkönä toimi Milla Talja ja vastuullisena liikennesuunnittelijana Elina Nykänen. Työhön osallistuivat lisäksi suunnittelijat Matias Härme, Anni Karelehto ja Miro Mujunen. Laadunvarmistajina työssä ovat toimineet Hanna Reihe ja Jani Karjalainen.

Hankkeen toimenpiteet

1. Turvallisen ja viisaan liikkumisen ideakilpailu nuorille
2. Ideakilpailu voittajaehdotusten pilotointi
3. Koulureittien paikkatietotarkastelut
4. Liikkumisolosuhteiden kehittäminen ja uusien toimintatapojen mahdollisuuksien arviointi kohdekoulujen lähetyvillä
+ Fiksusti kouluun ohjelman kulkutapakysely
5. Vastuullisen liikkumisen infomateriaali nuorille ja vanhemmille
6. Tavoitteet, linjaukset ja seuranta kunnissa

1. Turvallisen ja viisaan liikkumisen ideakilpailu nuorille

- Keväällä 2021 Ylä-Savon kunnissa järjestettiin ideakilpailu 12–17 –vuotiaalle nuorille.
- Tavoitteena oli löytää keinoja, joilla viestinnän, toimintatapojen muutoksen, kilpailujen tai muun vastaavan toiminnan kautta voidaan edistää viisasta liikkumista Ylä-Savossa.
- Kilpailussa oli kaksi teemaa:
  1. Nuorten turvallisuus liikenteessä
  2. Ympäristöystävällisen liikkumisen lisääminen
- Kilpailuun saatiin 17 ehdotusta, joista valittiin kumpaankin teemaan kolme parasta palkinnonsaajaksi.

Nuorten turvallisuus liikenteessä

1.sija: Niklas Mäen ehdotuksessa korostettiin vanhempien mukaan ottamista liikennekasvatukseen. Ehdotuksessa oli herätteleviä iskulauseita: ”KÄYTTÄYDY ITSE SAMOIN, KUIN OPETAT LASTASI: käytä kypärää, suojele aivojasi. Mä tartten vanhemman, en vihannesta!”

2.sija: Joni Piipon ehdotuksena on laatia mopojen kaahailun estämiseen liittyvä video samaan tyyliin kuin tubettaja HurHur ja Liikenneturva ovat toteuttaneet kypärän käyttöön kannustavan Pidä pääsi 24h -videon.

3.sija: Emma Nousiainen ideassa liikenneturvallisuuteen liittyvän QR-koodiradan avulla saadaan nuoret liikkumaan sekä samalla opetetaan liikenneturvallisuuteen liittyviä asioita.

Ympäristöystävällinen liikkuminen

1.sija: Linda Bergmanin ideassa oli ehdotettu arkiliikkumiseen kannustavan mobiilisovelluksen laatimista ja samalla yhdistetty toiminta hyväntekeväisyystyöhön ja vesipulan käsittelyyn.

2.sija: Sanna Kauppisen, Sonja Kangasniemen ja Pihla Viljakaisen ehdotus liittyi myös mobiilisovelluksen laatimiseen. Ideassa nostettiin esiin paikallisten yritysten mukaan ottaminen sponsoriksi.

3. sija: Netta Sällströmin ehdotuksessa ideana on pitää ”ystävällinen liikkuminen” teemaviikko, jossa liikutaan jalan, pyörällä tai julkisilla tuoden asiaa samalla näkyväksi sosiaalisessa mediassa.

2. Ideakilpailu voittajaehdotusten pilotointi 1/3: Vanhempien mukaan ottaminen liikennekasvatukseen

Hankkeessa edistettiin asiaa järjestämällä Ylä-Savon yhteinen viisaan liikkumisen vanhempainilta.

Vanhempainiltaan osallistui 29 henkilöä.

Vanhempain illassa keskusteluun nousi erityisesti seuraavat teemat:

- Liikkumiseen aktivointi kannattaa
  - Esim. Sonkajärvellä 1-3 luokkalaiset suorittaneet pyöräilytaitokortteja. Kuljetusoppilaidenkin vanhemmat tuoneet tätä varten pyöriä koululle.
  - Saattoliikennealueet kauemmas kouluista ja turvallisiksi
- Turvallisuustekijöistä ja sääolosuhteista johtuen lapsi ei aina voi liikkua koulumatkaa jalan tai pyörällä.
- Yläkoulun mopoilijat ja heidän käyttäytymisensä huolettavat.

VIISAAN LIIKKUMISEN VANHEMPAINILTA 29.11.2021 OHJELMA

Viisaan liikkumisen vanhempainilta alkaa koko Ylä-Savon alueen koululaisten huoltajille pidettävällä yhteisellä seminaariosuudella, jossa kuullaan kolmen asiantuntijan puheenvuorot seuraavista aiheista:

- Liikkumisen vaikutukset oppimistuloksiin, *tutkija Heidi Syväoja, LIKES-tutkimuskeskus*
- Koulumatkaliikkumisen ympäristövaikutukset, *vanhempi konsultti Katja Kaartinen, Sitowise Oy*
- Vanhemman roolimallin merkitys ja liikenneturvallisuus, *kouluttaja Mari Heikkinen, Liikenneturva*

Seminaariosuuden kesto on noin 45 minuuttia, minkä jälkeen osallistujat jaetaan Teamsissa omiin kuntakohtaisiin keskustelutiloihin. Keskustelutiloissa osallistujat pääsevät keskustelemaan yhdessä kuntien edustajien kanssa esimerkiksi liikkumisen turvallisuudesta oman koulun lähistöllä ja pohtimaan, voisiko sitä jotenkin parantaa.

2. Ideakilpailu voittajaehdotusten pilotointi 2/3: ympäristöystävällinen liikkuminen

- Ympäristöystävällisen liikkumisen teemassa kaksi ensimmäistä ideaa liittyivät pelillisen mobiilisovelluksen laatimiseen
- Hankkeessa tehtiin kevyt selvitys siitä, olisiko ideoissa ehdotetun tyyppisiä sovelluksia jo olemassa.
- MOPRIM Move Together – Liikutaan yhdessä -sovellus vastasi eniten idean kaltaista sovellusta. Kuitenkin todettiin, että sovellus ei ole kilpailun 1. sijan voittaneen ehdotuksen tavoin pelillinen niin, että se kannustaisi nuoria pelillisyyden kautta käyttämään sovellusta. Siksi kiinnostavien palkintojen löytäminen olisi olennaista. Myös vesiteema ja hyväntekeväisyyteen osallistuminen jäävät pilotointiehdotuksessa toteutumatta. Siksi ohjausryhmä päätti, että hankkeessa ei testata tätä sovellusta vaan pidetään idea mielessä tulevia kehityshankkeita varten.
- Ympäristöystävällisen liikkumisen teemassa pilotointi tehtiin 3. sijan voittaneesta Ystävällisen liikkumisen teemaviikosta.
- Ystävällisin liikkumisen teemaviikko järjestettiin Instagramissa osana Euroopan liikkujan viikkoa
- Kilpailusta viestittiin laajasti Ylä-Savon kuntien ja yhteistyötahojen toimesta. Yksityiset ihmiset eivät kuitenkaan innostuneet jakamaan liikkumiskuviaan.

Liikuitpa sitten kävellen, pyöräillen, julkisilla tai vaikka skeittilaudalla, ota siitä kuva tai video. Postaa se IG:ssä myös muiden iloksi hashtagilla #ystavallinenliikkuminen. Voit myös osallistua arvontaan, jossa palkintona on uimahallilippuja Iisalmen uimahalliin sekä muita Iisalmi-aiheisia tuotepalkintoja.

2. Ideakilpailu voittajaehdotusten pilotointi 3/3: muiden ideoiden eteenpäin vieminen

Liikenneturvallisuuteen liittyvä QR-koodirata

Hankkeessa laadittiin 10 kysymystä QR-koodirataan, sillä tavoitteena oli testata tätä ideaa koulun liikuntatunnilla Action Track-nimisen sovelluksen avulla. Sovellus oli kuitenkin poistunut kaupasta ohjeiden lähettämisen ja testaamisajankohdan välisenä aikana. Hankkeessa laadittiin uudet ohjeet, joiden avulla QR-koodirataa voidaan testata ja käyttää jatkossa.

Mopojen kaahailun estämiseen liittyvä video

Nuorten turvallisuusteeman toisen sijan voittanutta ideaa pidettiin erittäin hyvänä ja ideasta on viestitty potentiaalisille yhteistyökumppaneille, joiden toivotaan lähtevän viemään ideaa eteenpäin.

Kuvaaja: Laura Pöllänen, Sitowise

3. Kohdekoulut ja koulureittien paikkatietotarkastelu

Kohdekoulut

Kohdekouluiksi valittiin Iisalmen kaupungista Juhani Ahon koulu ja Kangaslammin koulu, Kiuruveden kaupungista Nivan koulu ja Kiuruveden yläkoulu, Keiteleen kunnasta Nilakan yhtenäiskoulu, Lapinlahden kunnasta Varpaisjärven koulu, Pielaveden kunnasta Pielaveden yhtenäiskoulu, Sonkajärven kunnasta Sonkajärven yhtenäiskoulu, Rautavaaran kunnasta Rautavaaran yhtenäiskoulu ja Vieremän kunnasta Kirkonkylän koulu.

Lisäksi hankkeessa tarkasteltiin kahta Iisalmen kaupungissa rakenteilla olevaa koulua: Mansikkaniemen ja Kilpijärven koulua.

Koulureittitarkastelut

- Maastokäyntien tueksi laadittiin nykyisten koulujen teoreettinen koulureittitarkastelu, jonka lähtöaineistona on käytetty kouluilta saatuja oppilaiden kotiosoitteita. Tarkasteluun huomioitiin vain ne oppilaat, jotka eivät ole koulukuljetuksen piirissä.
- Koulureittitarkastelu laadittiin paikkatieto-ohjelmalla, joka mallintaa oppilaan koulureitin kotoa koululle tie- ja katuverkkoa pitkin lyhimmän reitin mukaan.

4. Liikkumisolosuhteiden kehittäminen kohdekouluissa 1/2

Kunkin kohdekoulun pihat kartoitettiin maastokäynnillä, jossa mukana oli konsultin lisäksi kunnan liikennesuunnittelun edustaja sekä koulun edustaja, esim. rehtori. Lisäksi joillekin maastokäynneille osallistui Pohjois-Savon ELY-keskuksen edustaja. Tarkastelussa kiinnitettiin huomiota erityisesti seuraaviin asioihin

- Tulosuunnat koululle kävelen ja pyöräillen
- Reitit nuorten tyypillisimpiin iltapäivän ajanviettopaikkoihin
- Ajoneuvoliikenteen yhteydet koululle ja koulubussien pysäkit
- Nykyiset saattoliikennereitit (pyrkien minimoimaan saattoliikennettä)
- Pyöräpysäköintiratkaisut

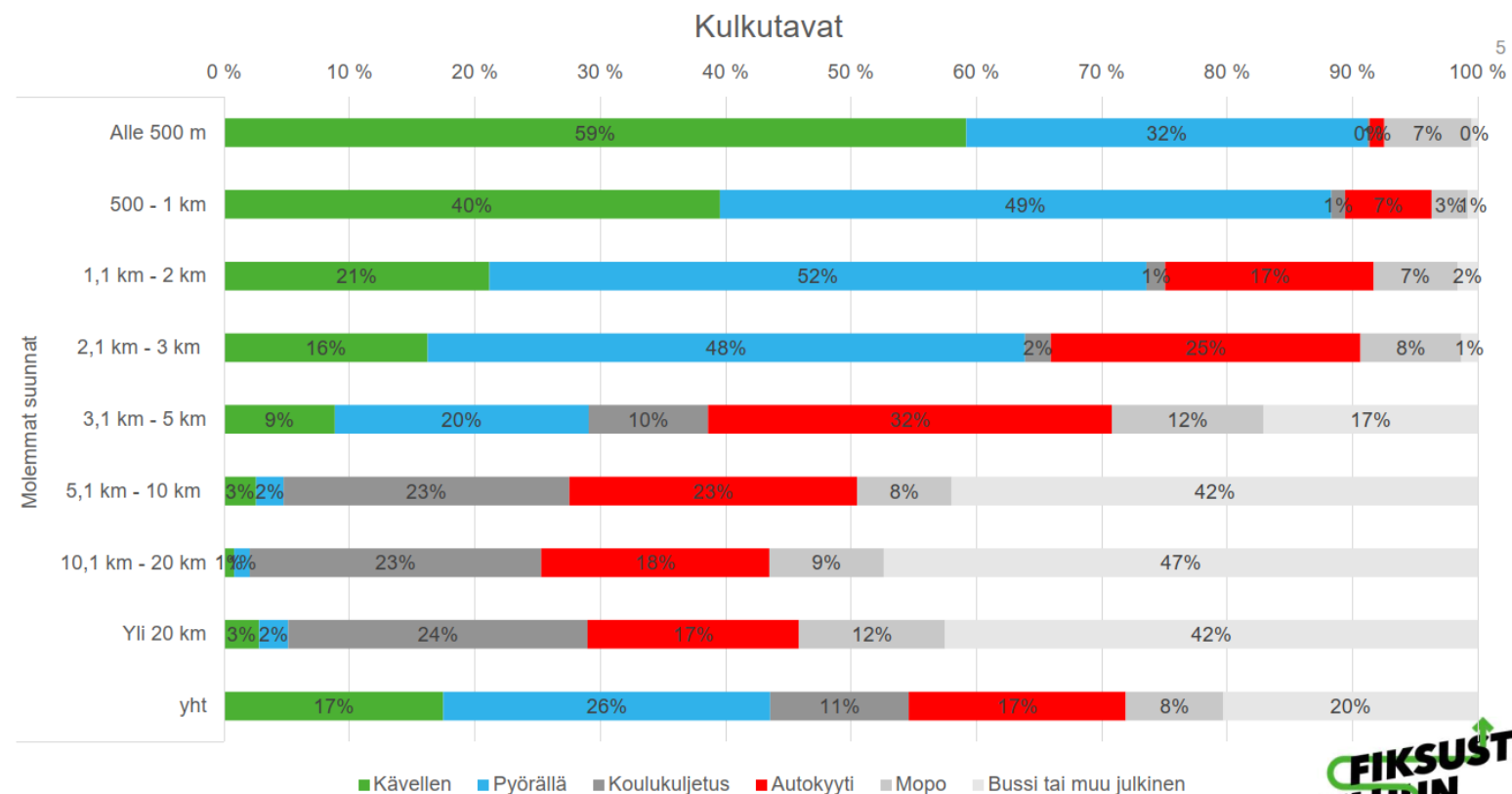
Kullekin koululle laadittiin tarkastelun pohjalta toimenpide-ehdotukset sekä karttakuva, joka havainnollistaa käytettävät kulku- ja ajoreitit, saattopaikat ja pysäköintipaikat toimenpide-ehdotusten toteuttamisen jälkeen.

Toimenpide-ehdotuksia käsiteltiin kunnittaisissa ryhmissä, joihin osallistui kunnan ohjausryhmän edustaja, koulun edustaja sekä mahdollisesti muita kunnan kutsumia henkilöitä. Toimenpide-ehdotuksia esiteltiin myös Sonkajärven, Rautavaaran, Iisalmen ja Lapinlahden syksyn 2021 liikenneturvallisuustyöryhmän kokouksessa. Muissa kunnissa syksyn liikenneturvallisuustyöryhmän kokous oli pidetty jo ennen toimenpide-ehdotusten valmistumista.

Lisäksi laadittiin Kestävän liikkumisen suositukset koulukiinteistöjen ja niiden lähialueiden suunnitteluun –ohje.

5. Koulumatkojen kulkutapakyselyn tuloksia, 5/2021

- Fiksusti kouluun ohjelma toteutti Ylä-Savon kouluille kulkutapakyselyn toukokuussa 2021
- Kyselyyn vastasi 852 oppilasta 8 koulusta
- Vastaajista 60 % koulumatkan pituus oli 0–5 kilometriä. Valtakunnallisessa aineistossa alle 5 kilometrin koulumatkoja on 88 %.
- Kävelyn ja pyöräilyn osuus kulkutapaosuus Ylä-Savon koulumatkoilla oli 43 % kun se valtakunnallisessa aineistossa oli 76 %.

**FIKSUSTI
KOULUUN**

Kuva: Fiksusti kouluun, koulumatkojen kulkutapakyselyn tuloksia, toukokuu 2021, Ylä-Savo (Joonas Niemi, Harto Hakonen ja Jouni Kallio, Likes)

5. Vastuullisen liikkumisen infomateriaali

- Hankkeessa laadittiin koululaisille ja heidän vanhemmilleen infomateriaali, jossa käsitellään liikkumisen terveys- ja ympäristövaikutuksia sekä puhutaan liikenneturvallisuudesta.
- Lisäksi esitteessä on koulun karttakuvan, johon on havainnollistettu käytettävät kulku- ja ajoreitit, saattopaikat ja pysäköintipaikat toimenpide-ehdotusten toteuttamisen jälkeen.

Koulumatka Varpaisjärven kouluun

Omin voimin kouluun!

Kävellessä tai pyöräillen kouluun kuljettaessa oppilaat saavat tarpeellista hyötyliikuntaa. Aktiivisen liikkumistavan nuorena oppineet liikkuvat todennäköisemmin enemmän omin voimin myös aikuisiällä.

Kävelemällä tai pyöräilemällä kouluun:

- Kunto kohenee
- Keskittyminen paranee
- Itsenäisen liikkumisen taidot karttuvat
- Ajoneuvoliikenne vähenee koulun ympäristössä
- Päästöt ympäristöön vähenevät

Pyöräillessä, potkulautaillessa ja mopoilla asianmukainen kypärä suojelee päätä!

Mopolla ei saa ajaa pyöräteillä ja jalkakäytävillä ellei reitillä ole sallittu mopoille -lisäkilpeä.

Vanhemman kydyillä

Mikäli koulumatkaa ei ole mahdollista kulkea kotoa asti omin voimin, kannattaa miettiä voisiko itsenäisen liikkumisen kannustaa jättämällä lapsen hiukan kauemmas koulusta.

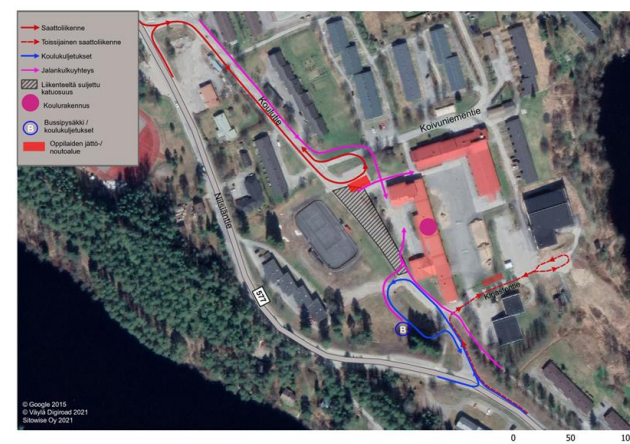
Jos lapsi on välttämätöntä tuoda kouluun autolla, suositellaan hänet jätettävän karttaan merkitylle saattoliikennealueelle. Silloin saattoliikenne aiheuttaa mahdollisimman vähän vaaratilanteita muille koulumatkailaisille.

Koulukyydillä

Osa oppilaista asuu niin kaukana koulusta, että heille tarjotaan maksuton koulukuljetus.

Muistilista koulukyytiläisille

- Ole aina ajoissa (väh. 5 min. ennen) pysäkillä tai sovitussa paikassa.
- Älä odota kuljetusta ajoradalla.
- Muista antaa tilaa myös jalankulkijoille ja pyöräilijöille
- Hämärän ja pimeän aikana käytä aina heijastinta tai heijastinliiviä.
- Anna kuljettajalle ajoissa pysähtymismerkki.
- Käytä aina turvavyötä.
- Kerro kuljettajalle, jos matkan aikana tulee ongelmia itsellesi tai toiselle.
- Kyydistä jäätyäsi odota, että auto on lähtenyt pysäkillä ja että näet joka suuntaan ennen kuin lähdet ylittämään ajorataa.

6. Tavoitteet, linjaukset ja seuranta kunnissa

- Hankkeen yhtenä tärkeänä tavoitteena oli edesauttaa turvallista liikkumista edistävien linjausten ja resurssointien toteutumista kunnissa.
  - Hankkeen etenemistä ja olennaisimpia materiaaleja on esitelty vuoden aikana pidetyissä Ylä-Savon seudun liikennejärjestelmätyöryhmän kokouksissa
  - Koulujen toimenpide-ehdotuksia on esitelty syksyn liikenneturvallisuustyöryhmissä
  - Monessa kunnassa toimenpiteiden toteuttamista on jo syksyn aikana lähdetty aktiivisesti edistämään
  - Ylä-Savoon ollaan laatimassa seudullinen kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelma vuoden 2022 aikana
  - Iisalmi on ilmoittautunut turvallisen mopoilun hankkeeseen
- Hankkeessa yhdeksi tärkeäksi kohderyhmäksi tunnistettiin vanhemmat ja siksi hankkeessa suunniteltu seminaari päätettiin järjestää temalla ”Viisaan liikkumisen vanhempainilta”. Samalla pilotoitiin myös ideakilpailun toista voittajaehdotusta.
- Hankkeessa laadittiin Kestävän liikkumisen suositukset ja tarkastuslista koulukiinteistöjen ja niiden lähialueiden suunnitteluun. Ohjeet on tarkoitettu kaavoituksen ja teknisen toimen tueksi koulukiinteistöjen suunnitteluun. Suosituksissa on koostettu tiiviit ohjeet liittyen:
  - Koulujen liikennesuunnitteluun osana kaavoitusta
  - Kävelyn ja pyöräilyn kulkuyhteydet, kävely-ympäristön laatutaso ja esteettömyys
  - Pysäköinti
  - Saattoliikenne
  - Koulukuljetukset
  - Huolto- ja pelastusliikenne, hoito ja kunnossapito sekä valaistus
  - Liikenteen ohjaus/Opasteet, reitti- ja aikatauluinformaatio
  - Toteutus ja käyttö
- Kestävän liikkumisen suositukset koulukiinteistöjen ja niiden lähialueiden suunnitteluun on esitetty liitteessä 1.

Koulukiinteistöjen suunnittelun kestävän liikkumisen lyhyt tarkastuslista

Toimenpide	Kyllä	Ei	Huomiot
Kestävä liikkuminen on ollut lähtökohtana koulun sijainnin suunnittelussa eri kaavatasoilla.			
Autoliikenne ei risteä tarpeettomasti jalankulku- ja pyöräväylien kanssa.			
Saattoliikennepaikoilta koulun pihaan saakka on järjestetty turvalliset kävelyreitit			
Liittymien näkemäalueet on varmistettu sekä kesällä että talvella.			
Vanhempien saattoliikenteelle ja koulukuljetuksille on järjestetty oma koulun pihasta erillinen saattopaikka. Saattoliikenteen ja koulukuljetusten jätto- ja noutopaikka on suunniteltu niin, että sitä käyttäessä ei tarvitse peruuttaa.			
Pysäköinnin sijoittelussa on maksimoitu pihan viihtyisyys			
Pyöräpysäköinnille on varattu riittävästi telineitä, joista vähintään puolet ovat runkolukittavia ja osa katettuja. Yläkouluilla mopojen pysäköinti on osoitettu erilliselle alueelle, joka ei ole aivan välituntipihojen ja ovien välittömässä läheisyydessä.			
Huoltoliikenne on erotettu muusta liikenteestä ja välituntipihaasta Huoltoliikenteeltä, jonka on välttämätöntä liikkua piha-alueella edellytetään suunnitelma ja seuranta lasten turvallisuuden varmistamisesta jakelutilanteessa			
Koulun lähiympäristössä on riittävän alhainen nopeusrajoitus (korkeintaan 30 km/h) Kestävästä liikkumisesta ja koulun liikennejärjestelyistä on laadittu ohjemateriaali, jota käytetään koulua käyttöönotettaessa sekä myöhemmin joka lukuvuoden alussa.			

Liitteet

1. Kestävän liikkumisen suositukset koulukiinteistöjen ja niiden lähialueiden suunnitteluun.
2. Liikenneturvallisuuteen liittyvät 10 kysymystä ja ohjeet niitä hyödyntävän QR-koodiradan toteuttamiseen. (Kuntien omaan käyttöön)
3. Vastuullisen liikkumisen infomateriaali oppilaille ja vanhemmille sekä erikseen infomateriaalin karttakuva lisättäväksi koulun nettisivuille tms. (Kuntien omaan käyttöön.)
4. Koulukohtaiset koulureittitarkastelut ja toimenpide-ehdotukset (Kuntien omaan käyttöön.)